

Handboek Natuurbeschermingsrecht

Handboek Natuurbeschermingsrecht

Paul Herder
Sander Kole
Peter Mendelts
Fleur Onrust
Maurice Stassen
Teun Verstappen
Alexandra de Waard

Berghauser Pont Publishing
Postbus 14580
1001 LB Amsterdam
www.berghauserpont.nl
Omslagontwerp: Rosanna Zito, Zedline.
1e druk, 2017
ISBN: 9789491930881
NUR: 823
© 2017 Berghauser Pont Publishing

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van reprografische veelevoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet 1912 dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan Stichting Reprorecht (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro). Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg besteed is, aanvaarden de auteur(s), redacteur(en) en uitgever geen enkele aansprakelijkheid voor eventuele (druk) fouten en onvolledigheden, noch voor gevolgen hiervan.

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced in any form, by print, photo print, microfilm or any other means, without the publishers prior written permission.

Voorwoord

Het Nederlandse natuurbeschermingsrecht valt uiteen in gebiedsbescherming en soortenbescherming. Deze tweedeling bestond ook al onder het voorgaande wettelijke regime. Voordat de Wet natuurbescherming (hierna: Wnb) in werking trad was het natuurbeschermingsrecht verdeeld over een tweetal wetten, te weten de Natuurbeschermingswet 1998 (hierna: Nbw) en de Flora en faunawet (hierna: Ffw). Gebiedsbescherming was geregeld in de Nbw en soortenbescherming was geregeld in de Ffw. Daarnaast bestond de Boswet, waarin onder meer bepalingen over houtopstanden waren neergelegd. Deze drie wettelijke regimes zijn thans, met enige aanpassingen in de Wnb opgenomen.

De tweedeling in gebieds- en soortenbescherming komt niet voort uit de toepasselijke Europese richtlijnen waarop onze Nederlandse natuurbeschermingsregelgeving is gebaseerd. In de relevante richtlijnen de Habitatrichtlijn (hierna: HRL) en Vogelrichtlijn (hierna: VRL) wordt zowel gebieds- als soortenbescherming behandeld. Hoewel gebieds- en soortenbescherming in de Wnb in één wet is opgenomen, geldt nog altijd dat (net als onder het voorgaande wettelijk kader) dat de systemen voor vergunning- en ontheffingsverlening voor gebieds- en soortenbescherming apart zijn geregeld, thans in verschillende hoofdstukken in plaats van in verschillende wetten. In de Ffw kwam overigens ook een gebiedsbeschermend instrument voor, te weten de beschermde leefomgeving. In de praktijk is er echter nooit van dit instrument gebruik gemaakt.

In de Wnb wordt meer betekenis gegeven aan provinciale besluitvorming. Faunabeheerplannen vormen de basis voor beslissingen op het gebied van jacht, beheer en schadebestrijding. Daarnaast dienen jachthouders met een jachtgeweer zich verplicht aan te sluiten bij de regionale wildbeheereenheden.

De impact van deze vernieuwingen worden in het hoofdstuk jacht, beheer en schadebestrijding uiteengezet. Daarnaast worden de wetsartikelen in een logische volgorde genoemd en uitgelegd. Er is ruim aandacht voor de vrijstellingen en ontheffingen die in het kader van de nieuwe wet gegeven kunnen worden, alsmede voor de verplichtingen van de daarmee gemoeide personen. Tenslotte is er aandacht voor de onderliggende regelgeving, het Besluit en de Regeling Natuurbescherming.

Er is een afzonderlijk hoofdstuk opgenomen over subsidiëring van natuurbeheer en natuurontwikkeling. Dit betreft een onderwerp dat niet in de Wnb zelf is geregeld maar dat voor de praktijk van de natuurbescherming zeer van belang is.

Burgers en bedrijven kunnen schade ondervinden als gevolg van een besluit op grond van de Wnb. De in het wild levende dieren kunnen eveneens schade aanrichten. In het hoofdstuk over nadeelcompensatie worden de mogelijkheden besproken om een tegemoetkoming in de schade te ontvangen.

Daarnaast zal worden ingegaan op het handhavingsinstrumentarium waarin de Wnb voorziet. Zowel de bestuursrechtelijke als de strafrechtelijke mogelijkheden tot handhaving van de voorschriften van de Wnb komen hierbij aan de orde.

De doorwerking van het natuurbeschermingsrecht in de ruimtelijke ordening komt aan bod in het hoofdstuk Wet natuurbescherming en Wet ruimtelijke ordening. Hierbij wordt uitgebreid ingegaan op de Natura 2000-plantoets. Deze verplichte Natura 2000-plantoets is aan de orde bij de vaststelling van (onder meer) een bestemmingsplan dat significante gevolgen kan hebben voor de waarden waarvoor een Natura 2000-gebied is aangewezen. De Natura 2000-plantoets is complex en levert in de praktijk veel vragen en beperkingen op. De relevantie van de Natura 2000-plantoets is groot. Een bestemmingsplan komt voor vernietiging in aanmerking, indien de Natura 2000-planoets niet goed is uitgevoerd. Herstel van dit gebrek zal vaak niet mogelijk zijn.

Tot slot wordt de relatie tussen de Wnb en de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (hierna: 'Wabo') beschreven. Hierbij wordt nader ingegaan op het (vrijwillige) aanhaken van de Natura 2000-activiteiten en de Flora- en fauna-activiteiten (activiteiten die van invloed kunnen zijn op de fysieke leefomgeving) bij andere daarmee onlosmakelijk samenhangende activiteiten waarvoor een omgevingsvergunning is vereist. Voorts wordt stil gestaan bij de mogelijkheid deze voor een project op grond van de Wnb benodigde natuurtoestemming(en) los te koppelen van de aanvraag om omgevingsvergunning en de daarmee samenhangende procedurele complicaties. Ten slotte wordt een doorkijk geven naar de Omgevingswet.

In dit boek willen wij een inleiding geven in het natuurbeschermingsrecht onder de Wet natuurbescherming. Aan de hand van jurisprudentie en de wetsgeschiedenis hopen wij u met vragen op weg te helpen.

Het manuscript is afgerond op 1 mei 2017 wijzigingen na die datum zijn nog beperkt meegenomen.

De auteurs

Inhoud

Voorwoord

V

1	Overzicht van het internationale natuurbeschermingsrecht	1
1.1	Inleiding.....	1
1.2	Internationale verdragen	1
1.2.1	Verdrag van Bonn	1
1.2.2	Verdrag van Bern	2
1.2.3	Verdrag van Ramsar	4
1.2.4	De betekenis van de internationale verdragen voor de rechtspraak... 5	
1.3	EU-richtlijnen	5
1.3.1	De Vogelrichtlijn	5
1.3.2	De Habitatrichtlijn.....	11
1.3.3	De betekenis van de Vogel- en de Habitatrichtlijn in de Nederlandse rechtsorde.....	20
2	Natuurbeleid en monitoring	22
2.1	Inleiding.....	22
2.2	Nationale natuurvisie.....	22
2.3	Provinciale natuurvisie	24
2.4	Monitoring en onderzoek	25
3	Gebiedsbescherming	27
3.1	Inleiding.....	27
3.2	Algemene beschermingsmaatregelen	27
3.3	Natura 2000-gebieden	31
3.3.1	Aanwijzing Natura 2000-gebieden	31
3.3.2	Instandhoudingsmaatregelen en passende maatregelen	35
3.3.2.1	Instandhoudingsmaatregelen en passende maatregelen	35
3.3.2.2	Het beheerplan voor Natura 2000-gebieden	37
3.3.2.3	De vergunningplicht van artikel 2.7, tweede lid Wnb en de uitzonderingen daarop	40
3.3.2.4	De natuurtoets voor plannen	56
3.3.2.5	Aanschrijvingsbevoegdheid en de bevoegdheid om herstel- of behoudmaatregelen te treffen.....	58
3.3.2.6	Toegangsbeperkingsbesluit.....	61
4	Soortbescherming	63
4.1	Soortenbescherming in Nederland	63
4.2	Soortenbescherming stappenplan	63
4.3	Bevoegd gezag soortenbescherming	65
4.4	Handhaving.....	66
4.5	Rechtsbescherming	67
4.6	Overgangsrecht soortenbescherming	67

4.7	Zorgplicht	68
4.7.1	Inleiding.....	68
4.7.2	Handhaving van de zorgplicht.....	69
4.8	Verboden algemeen	70
4.8.1	Inleiding.....	70
4.8.2	Opzetvereiste.....	70
4.8.3	Ontheffingen en vrijstellingen	74
4.9	Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn.....	74
4.9.1	Inleiding.....	74
4.9.2	Reikwijdte beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn.....	74
4.9.3	Artikel 1 Vogelrichtlijn.....	76
4.9.4	Verboden voor vogels	77
4.9.4.1	Inleiding.....	77
4.9.4.2	Doden en vangen	77
4.9.4.3	Verbod nesten, rustplaatsen en eieren te vernielen, beschadigen of weg te nemen.....	78
4.9.4.4	Nesten en vaste rust- en verblijfplaatsen van vogels	78
4.9.4.5	Vernielen, beschadigen en wegnemen	81
4.9.4.6	Eieren rapen en onder zich hebben.....	82
4.9.4.7	Kievitseieren.....	82
4.9.4.8	Verstoren van vogels	82
4.9.4.9	Verkoop en handelsverbod	85
4.10	Beschermingsregime strikt beschermde soorten	86
4.10.1	Inleiding.....	86
4.10.2	Strikt beschermde soorten	87
4.10.3	Verdrag van Bern en Verdrag van Bonn	87
4.10.4	Doden van strikt beschermde soorten	90
4.10.5	Verbod op verstoren van strikt beschermde soorten.....	91
4.10.6	Beschermen van eieren	93
4.10.7	Beschermen van voortplantingsplaatsen en rustplaatsen	93
4.10.7.1	Inleiding.....	93
4.10.7.2	Broed- en rustplaatsen	93
4.10.8	Strikt beschermde plantensoorten	95
4.10.8.1	Inleiding.....	95
4.10.8.2	Verkoop, vervoer, handelen.....	96
4.11	Beschermingsregime andere soorten.....	97
4.12	Uitzonderingen op de verboden	99
4.12.1	Inleiding.....	99
4.12.2	Mitigerende maatregelen versus compenserende maatregelen bij soortenbescherming.....	100
4.12.3	Ontheffing van de verboden	101
4.12.4	Algemene vereisten voor een ontheffing voor alle beschermde soorten.....	102
4.12.5	Geen andere bevredigende oplossing.....	103
4.12.6	Ontheffingsgronden.....	104
4.12.7	Ontheffingsgronden voor vogels	105
4.12.8	Ontheffingsgronden voor strikt beschermde soorten.....	105

4.12.9	Ontheffingsgronden voor andere soorten	106
4.12.10	Ontheffingsgronden voor vogels, strikt beschermde soorten en overige soorten nader toegelicht.....	107
4.12.10.1	Inleiding.....	107
4.12.10.2	Ad 1) Belang van de volksgezondheid of de openbare veiligheid.....	107
4.12.10.3	Ad 2) Ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, visserij of wateren	108
4.12.10.4	Ad 3) Ter bescherming van flora of fauna.....	110
4.12.10.5	Ad 4) Voor onderzoek of onderwijs	111
4.12.10.6	Ad 5) Kleine hoeveelheden	112
4.12.11	Aanvullende ontheffingsgronden voor vogels	113
4.12.12	Aanvullende ontheffingsgronden voor strikt beschermde soorten en overige soorten nader toegelicht.....	114
4.12.12.1	Inleiding.....	114
4.12.12.2	Ad 6) Dwingende redenen van groot openbaar belang	114
4.12.13	Aanvullende ontheffingsgronden voor andere soorten	117
4.12.14	Staat van instandhouding van de soort	118
4.13	Vrijstellingen	121
4.13.1	Inleiding.....	121
4.13.2	Vrijstelling middels gedragcodes	122
4.13.3	Meldingenstelsel	123
4.14	Actieve soortenbescherming.....	123
4.14.1	Inleiding.....	123
4.14.2	Maatregelen; Aan de natuur onttrekken en exploitatie.....	126

5 Jacht, beheer en schadebestrijding 127

5.1	Inleiding.....	127
5.2	Beheer van populaties in het wild levende dieren	127
5.3	Faunabeheereenheid	128
5.4	Faunabeheerplan.....	128
5.5	Wildbeheereenheid.....	130
5.6	Beheer en schadebestrijding	131
5.6.1	Beheer en schadebestrijding	131
5.6.2	Vrijstellingen in het kader van schade- en overlastbestrijding.....	131
5.6.2.1	Ingeval van schade	131
5.6.2.2	Ingeval van overlast	135
5.6.2.3	Ontheffingen in het kader van beheer.....	136
5.6.2.4	Aanwijzingen	137
5.6.2.5	Bestrijden van exoten.....	138
5.6.2.6	Middelen voor vangen en doden van dieren	139
5.7	Jacht	141
5.7.1	Jacht	141
5.7.2	Jachtrecht.....	144
5.7.3	Jachtmiddelen.....	145
5.7.3.1	Algemeen	145
5.7.3.2	Verboden middelen.....	146
5.7.3.3	Geweren	147

5.74	Eisen aan de uitvoering van de jacht	150
5.75	Jachtakte, eisen, verlenen en intrekken	151
5.76	Jachtverzekering	155
5.77	Weidelijkheid	156
5.8	Jachtvogels en eendenkooien	157
5.8.1	Jachtvogels	157
5.8.2	Eendenkooien	157
5.9	Algemene verboden	158

6 De programmatische aanpak stikstof 160

6.1	Inleiding	160
6.2	Het Programma Aanpak Stikstof	161
6.2.1	Een nieuwe wettelijke basis	161
6.2.2	Procedure	162
6.2.3	Inhoud van het programma	162
6.2.4	Vier segmenten binnen het PAS	163
6.3	Het toedelen van ontwikkelingsruimte in toestemmingsbesluiten ..	164
6.3.1	Toestemmingsbesluiten en ontwikkelingsruimte	164
6.3.2	Referentiesituatie	165
6.3.3	Beleidsregels voor het toedelen van ontwikkelingsruimte	167
6.3.4	Bevoegd gezag	169
6.3.5	Afboeken met AERIUS Register	169
6.4	Het 'toedelen' van depositieruimte aan meldingen	169
6.5	De PAS onder vuur	171
6.6	Definitief einde aan het 'extern salderen'	173

7 Subsidieregelingen ten behoeve van natuur 175

7.1	Inleiding	175
7.2	Europese staatssteunregels	176
7.3	Europese subsidieregelingen	177
7.3.1	Inleiding	177
7.3.2	LIFE-programma	177
7.3.3	Europees Plattelandsontwikkelingsprogramma	180
7.3.3.1	Inleiding	180
7.3.3.2	POP2	180
7.3.3.3	Het vigerende POP3-programma	181
7.4	Subsidiestelsel Natuur- en Landschapsbeheer	182
7.4.1	Subsidiestelsel	182
7.4.2	Natuurbeheerplan	183
7.4.3	Openstelling en subsidieverlening	184
7.4.4	Agrarisch natuurbeheer	185
7.4.5	Natuurbeheer	187
7.4.6	Landschapsbeheer	188
7.4.7	Betaalverzoeken	188
7.5	Controle en handhaving	188
7.6	Slotsom	189

8	Nadeelcompensatie	190
8.1	Inleiding.....	190
8.2	Schadevergoeding in de Wet natuurbescherming	190
8.2.1	Inleiding.....	190
8.2.2	Grondslag.....	191
8.2.2.1	Het égalitébeginsel	191
8.2.2.2	Onverplichte nadeelcompensatie.....	192
8.2.3	Toepassing	192
8.2.3.1	Inleiding.....	192
8.2.3.2	Causaal verband	193
8.2.3.3	Speciale last.....	193
8.2.3.4	Abnormale last	194
8.2.3.5	Voorzienbaarheid	195
8.2.3.6	Faunaschade	195
8.2.4	Omgevingswet en nadeelcompensatieregeling in de Awb.....	195
9	Handhaving van de Wet natuurbescherming	197
9.1	Inleiding.....	197
9.2	Toeziethouders	197
9.3	Bestuursrechtelijke handhaving van de Wnb	198
9.3.1	Inleiding.....	198
9.3.2	Last onder bestuursdwang en last onder dwangsom	198
9.3.3	Intrekking of wijziging van de vergunning of ontheffing als her- stelsanctie.....	199
9.3.4	Bestuurlijke boete	202
9.4	Strafrechtelijke handhaving van de Wnb	203
10	Wet natuurbescherming en Wet ruimtelijke ordening	205
10.1	Inleiding.....	205
10.2	Het bestemmingsplan en artikel 2.7 lid 1 Wnb	206
10.3	Andere ruimtelijke plannen en artikel 2.7 lid 1 Wnb	206
10.4	Referentiesituatie.....	207
10.5	Maximale planologische mogelijkheden.....	209
10.6	Doorschuiven onderzoeksverplichting	210
10.7	Representatieve invulling maximale planologische mogelijkheden?	211
10.8	Beperken maximale planologische mogelijkheden.....	212
10.9	Onmogelijkheden beperking maximale planologische mogelijkhe- den	215
10.10	Externe saldering	216
10.11	Plan-m.e.r.-plicht ex artikel 7.2a Wm	217
10.12	Relativiteitsvereiste	218
10.13	Doorwerking PAS naar het bestemmingsplan	219
10.13.1	Doorwerking PAS naar het bestemmingsplan?.....	219
10.13.2	Verwijzing naar passende beoordeling PAS.....	220
10.13.3	Een-op-een-inpassing prioritaire projecten onder verwijzing naar passende beoordeling PAS	221

10.13.4	Een-op-een-inpassing onherroepelijke Wnb-vergunningen	221
10.13.5	Een-op-een-inpassing PAS-meldingen	222
10.13.6	Aansluiting zoeken bij grenswaarde of drempelwaarde PAS	222
10.14	Soortenbescherming en uitvoerbaarheid bestemmingsplan	222
10.15	De Natura 2000-plantoets onder de Omgevingswet	223

11 Wet natuurbescherming en Wet algemene bepalingen

omgevingsrecht		225
11.1	Relatie Wabo en Wnb.....	225
11.2	Onvolledige vergunningaanvraag	226
11.3	Verplicht aanhaken.....	226
11.4	Procedurale complicaties	228
11.5	Omgevingswet	228
Trefwoordenregister		231